Наставно-научном већу

Филозофски факултет

Универзитет у Београду

ИЗВЕШТАЈ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

ВУКАШИН ЗОРИЋ, мастер историчар

ПРЕДСТАВЕ СРЕДЊЕГ ВЕКА У ИСТОРИОГРАФИЈАМА БУГАРСКЕ И ЈУГОСЛАВИЈЕ (1918–1941)

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Биографија

Вукашин Зорић је рођен 22. децембра 1996. у Новом Саду, где је завршио основну школу и гимназију „Јован Јовановић Змај“. Носилац је Вукове дипломе за оба нивоа школовања. Основне студије историје Зорић је на Филозофском факултету Универзитета у Београду уписао 2015. године, где је дипломирао у року, 2019. године, као студент генерације са просечном оценом 10. На истом Факултету је, са истим просеком, завршио и мастер студије (2019–2020), одбранивши тезу *Слика Европе и међуратног света у делима Димитрија Љотића*. Од 2021. године је запослен на Филозофском факултету у Београду, на радном месту истраживача приправника и истраживача сарадника, а 2024. године је добио звање асистента на Одељењу за историју (Катедра за општу савремену историју). Ангажован је на обавезним предметима Савремена историја Европе 1, Амерички 20. век и Историја глобализације. Сарадник је Центра за америчке студије.

У Истраживачкој станици Петница био је руководилац Семинара историје (2018–2026). Добитник је стипендија за изузетно надарене студенте (2018), Награде Андреј Митровић за 2020. годину, и алумнус је SYLFF стипендије Токио фондације (2024) и International Visitor Leadership Program-a (2025).

Вукашин Зорић је објавио је **десет научних чланака** и неколико мањих прилога у домаћим и страним часописима и зборницима. Поред важних зборника треба посебно истаћи неколико радова објављених у важним иностраним публикацијама, као што су : Рад у коаторству са Миливојем Бешлином „Building the *Narod*: Yugoslav Historiography and Representations of the "People" in the Middle Ages", *Hyperboreea*, vol 13 (1), 2026. 125–148 и самостални радови, као што је „Supporting Liberation, Exporting Revolution: The Role of Memory in the Cooperation between SUBNOR and the Third World Veteran and Anti-Colonial Organizations", *Memory Cultures in Southeast Europe since 1945. Proceedings of the International Academic Week at Tutzing, October 2021*. Hg. Christian Voß, Katerina Kralova, Sabina Ferhadbegović. Berlin 2023. 115–124 и „A New Institution for Serbian Memory: The Genocide Victims' Museum", *East Central Europe*, 2–3, 2024, 169–189.

Зорић је до сада учествовао на **три међународна пројекта** (Cleo: Cultural Memory in Europe: Commemoration, Memory Making and Identity in the 21st century. Erasmus + Program no. 48645. 2022–2025; Hidden: History of Identity Documentation in European Nations. Cost Action 21120. 2022–2026. Work Group Leader; The Legacy of the Oblak-Dobovišek-Konte Family, Institut za istoriju umetnosti France Stele ZRC SAZU, Ljubljana. 2022–2024). Учестовао је на чак **15 домаћих и међународних научних конференција**, од Београда, Загреба, Сарајева и Пуле до академских институција у Немачкој, Француској, Грчкој, Пољској, Чешкој, Холандији.

Докторска теза се састоји од 218 страница и прошла је проверу оригиналности (коришћењем програма iThenticate).

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације Вукашина Зорића су разлике у тумачењима средњег века код српских, хрватских, словеначких и бугарских међуратних историчара, које су проистекле из сукобљених националних програма и историјске ситуације настале после Балканских ратова, Првог светског рата и стварања Краљевине СХС/Југославије. Балкански ратови донели су значајно увећање националних држава на Балкану на рачун Османског царства, док је Први светски рат довео до краја Аустро-Угарске и формирања Краљевине Срба Хрвата и Словенаца. Истовремено, оба рата довела су Бугарску и Србију у међусобни конфликт, што је значајно утицало на њихове односе током 20. века.

Те историјске промене утицале су на историчаре обе државе, који су, у највећем броју случајева, били блиски државним политикама и били ангажовани на томе да, историјским аргументима, учврсте државне позиције и оправдају владајућу политику. Историографија је и у том периоду наставила да буде кључна национална дисциплина, посебно у временима преломних догађаја, када је требало доказати историјско или етничко право на територију.

Буран период између два светска рата донео је један број специфичних тема историчарима који су се бавили средњим веком. То се посебно односи на Краљевину СХС/Југославију, која је била окружена ревизионистичким државама незадовољним новим границама насталим после Првог светског рата, па су историчари често имали задатак или потребу да бране границе државе настале мировним уговорима на Конференцији мира у Паризу. Нарочито је био значајан спор са Бугарском око Македоније, који се само додатно погоршао после три рата вођена у периоду 1912–1918. На том подручју је посебно постало значајно доказивати исправност постављених граница, посебно са позивањем на средњи век. Проблем је био у томе што су обе стране, и бугарска и српска, могле да нађу историјске аргументе да Македонија припада управо њима, чиме се додатно продубљивао сукоб између две државе, а историографија се нашла на додатно осетљивом и важном задатку. Поред тога, историјска наука је имала још један важан задатак – да укаже на заједничко

порекло југословенских народа и да у средњем веку нађе утемељење нове историјске реалности. За све те политичке циљеве средњи век је био извор аргумената које су историчари давали тадашњим властима, па је истраживање управо тог период кључно за размишљање о култури сећања, али и положају историографије као науке.

Основни циљ овог истраживања био је да се испита на које начине су историчари међуратног периода приказивали историју средњег века и како су је и да ли су је користили за подупирање државне политике. Због тога је Вукашин Зорић прво истражио појединце који су највише учествовали у тим процесима, као и институције у којима су радили, часописе које су покретали и са њима сарађивали. Било је важно утврдити и њихова политичка уверења, као и да ли су били политички активни. Наравно, најважнији циљ је био утврдити колики део опуса тадашњих историчара чине истраживања средњег века, у којој мери је он био тема академских, али и публицистичких дела.

Што се српских, хрватских и словеначких историчара тиче у овом раду било је важно утврдити на које начине су они радили на стварању новог, југословенског идентитета и које су догађаје или личности из тог периода издвајали као оснивачке митове новонастале државе. Због тога је посебно значајно поглавље о херојима, јер је било потребно створити нове хероје за нову државу, оне код којих се бар мало могло говорити да су се борили за заједништво југословенских народа, као што су били Људевит Посавски и Тврткo Котроманић. То је посебно важно јер је ради креирања нових хероја било потребно у други план потиснути оне претходне, који су били важни за формирање партикуларних националних идентитета, као што су били цар Душан или краљ Томислав. То је веома значајан допринос овог доктората, јер истовремено отвара питање разлика и сличности између партикуларних националних идентитета и оног новог, југословенског, покрећући кључно питање да ли се заиста радило на стварању заједничког, инклузивног идентитета или су историчари ипак остали затворени у предјугослвоенским наративнима? Друга важна тема били су спорови око територија, посебно око Македоније са Бугарском, што је чвориште на коме су историчари у обе државе заснивали концепте историјских права.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Вукашин Зорић је у својим истраживањима полази од претпоставке да су историчари играли значајну улогу у креирању колективног сећања у међуратној Југославији и Бугарској, што се показало као тачно јер су добили значајне нове институције, почевши од нових универзитета и катедри до удружења и научних часописа. Показала се тачном и претпоставка да је управо бављење средњим веком било кључно у обе државе за формирање националне и историјске свести, али и доказивање кључних државних постулата после бурног раздобља ратова. Анализирани историографски радови показали су и претпоставку да се историјска наука користила и за доказивање историјских права на одређене територије, а за овај рад је посебно било важно питање Македоније, али и Далмације, Дубровника, Војводине, Босне и Корушке. Све то потврдило је почетну хипотезу да су универзитетски професори у својим научним делима изражавали државну политику. То се посебно односи на политику стварања југословенске нације, чији су се темељи у многим историографским делима тражили у средњем веку, за шта је било посебно важно наћи оне личности које су могле постати нови хероји заједничке државе.

4. Кратак опис садржаја дисертације

После **Предговора** у коме су представљени тема, методологија, теорија, извори и литература, Вукашин Зорић је написао веома опсежан **Увод**, у коме су наведене основне теоријске поставке културе сећања и методологије. Поред тога, у Уводу је дат и кратак преглед националних историографија пре 1918. године, што значајно осветљава каснији развој. Ту се налази и преглед политичког стања у две посматране државе, као и најважнији историјски подаци који осветљавају међуратни период у обе државе и начине формулисања националних идентитета после завршеног периода бурних ратова и стварања Југославије. **Прво поглавље** носи наслов „Историја међуратне историографије Бугарске и Југославије“ и у њему Зорић доноси историју историографије тог периода. Посебни делови посвећени су новопокренутим

часописима и удружењима, а посебно треба истаћи део који се односи на ставове разлчитих генерација историчара, коа и на њихове приватни и професионалне везе и односе, који значајно осветљавају ову научну сцену. У **другом поглављу** под насловом „Земља моја и земља другог“ анализира се однос међуратних историчара према контроверзним територијалним питањим, као што су на пример Македонија и Босна и Херцеговина, али и каква је слика другог настала уз помоћ историјске науке, која је била потребна што због стварања југословенског заједништва, што због недавног конфликта са Бугарском. **Треће поглавље** носи наслов „О херојима и наративима“ и доноси кључну анализу стварања нових или обнове старих хероја у измењеним историјским околностима. Избор хероја једног времена говори о вредностима тог тренутка и порукама које се желе послати. Због тога је ово поглавље посвећено како реалним историјским личностима, тако и њиховим интерпретацијама у међуратном периоду, а посебно Ћирилу и Методију, Светом Сави, Гргуру Нинском, цару Душану и краљу Твртку. Посебан део посвећен је слици народа као хероја, што је кључно за конситутисање нације. Последњи део посвећен је анализи саме историографије и владајућим наративима. После завршног поглавља следи **Закључак**, веома важне **биографије** свих историчара који су анализирани у раду, као и опсежни **Списак извора и литературе**.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Култура сећања је последњих година постала честа тема научних истраживања у српској историографији. Али, мало ко се бавио историографијом као носиоцем сећања, а посебно сликама средњег века. Теме које су до доктората Вукашина Зорића доминирале углавном су се односиле на сећање на савремену историју, од Првог светског рата до најновијих дана, због чега је докторат који је пред нама донео једно сасвим ново поље анализе. Посебно је важно нагласити да је средњи век управо био то „златно доба“ које је у многим европским историографијама било темељ националних идентификација од 19. века на даље и то управо у територијалним споровима међу европским државама, али и ради слике сопствене величине. Сећања на средњи век посебно су важна на простору Југоисточне Европе, јер су међусобно

сукобљени и етнички измешани народи управо од тог периода правили оснивачке митове својих националних држава, будући да су многи у том историјском периоду достигли највећа територијална проширења. После Балканских ратова и Првог светског рата те су државе доживеле нови талас драматичних територијалних промена, па је средњи век имао значајну улогу у утемељивању историјских права на одређене „стечене“ или „изгубљене“ просторе. Због тога истраживање Вукашина Зорића има велики значај за даље проучавање културе сећања, посебно за компаративне студије различитих балканских земаља, што је посебно ретко у нашој историографији. То је посебна и велика вредност овог рада што је користио компаративну методологију и, поред чешће анализираних, националних сећања која су ушла у заједничку државу увео и поређење са бугарском сликом прошлости, што је нови, шири оквир посматрања ових проблема.

5. Закључак

Закључак је да се ради о оригиналном научном делу, који доноси нове приступе и нова сазнања о култури сећања у Југославији и у Бугарској. Посебно треба истаћи да се ради о компаративној студији, као и да је то прва анализа сећања на средњи век у српској историографији. За историчара који се бави савременом историјом то је био посебно захтеван подухват, као што је то било и учење бугарског језика и савладавање историјских извора на том језику. Уз коришћење веома богате светске литературе и теоријских основа, Зорић је написао изузетно важан, оригиналан и хвале вредан докторски рад.

Дисертација је урађена по свим потребним прописаним стандардима, према одобреној пријави теме, истражена је и темељито обрађена једна до сада необрађивана тема, и доноси нове и релевантне резултате.

Због свега изложеног, Комисија сматра да кандидат Вукашин Зорић, пошто је испунио све потребне услове и положио све испите на докторским студијама, може да приступи усменој одбрани.

У Београду

12. новембра 2026.

Чланови комисије

_____

Др Марко Шуица, редовни професор

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

_____

Др Момир Самарџић, редовни професор

Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

_____

Др Дамир Агичић, редовни професор

Филозофски факултет, Свеучилиште у Загребу

_____

Др Олга Манојловић Пинтар, виша научна сарадница

Институт за новију историју Србије, Београд

_____

Др Немања Радоњић, доцент

Филозофски факултет, Универзитет у Београду